

VIJFTIG JAAR NA ZIJN DOOD STAAT THEATERICOON WEER IN HET LICHT

Hoe Wim Sonneveld voortleeft

Even kennismaken met het fenomeen Wim Sonneveld (1917-1974)? Hij groeide op in Utrecht, waar hij woonde boven de kruidenierszaak van zijn vader. Hij was vijf jaar toen zijn moeder overleed. Als tiener trad hij op bij personeelsfeesten en verenigingen, waarna hij een reis langs Franse kloosters maakte en lessen nam bij bekende Franse cabaretiers als Suzy Solidor. De zakelijke kant van het amusement leerde hij kennen als secretaris van Louis Davids, destijds een bekende zanger en acteur. In de oorlog begon Sonneveld zijn eigen gezelschap waarin ook Jool Doderer, Conny Stuart, Albert Mol en Hetty Blok te zien waren. Bekende namen als Annie M.G. Schmidt en Hella Haasse schreven in die tijd teksten voor zijn gezelschap. Op de radio maakte hij daarna furore als de volkse orgeldraaier Willem Parel die de luisteraar wekelijks bijpraatte over de perikelen van het pierement.

Filmrollen

Sonneveld woonde tijdelijk in Hollywood waar hij een paar filmrollen speelde. Hij hoopte op een Amerikaanse carrière op het witte doek, maar toen glansrollen uitbleven, keerde hij terug naar Nederland. Daar speelde hij de rol van professor Higgins in de musical 'My Fair Lady' waarmee hij drie jaar lang in de theaters te zien was. Het grote publiek zag Sonneveld daarna onder meer in 1963 met zijn tv-optreden als frater Venantius

Begin over Wim Sonneveld en in gedachten hoor je de melancholie van 'Het dorp'. Dankzij de lyrische stem van Sonneveld groeide het liedje uit tot een klassieker. In maart is het vijftig jaar geleden dat de podiumkunstenaar overleed. Hij wordt herdacht met concerten en voorstellingen.

Tekst Jan Vriend

(“Zeg maar ja tegen het leven”), een act die hij later ook zijn theatervoorstelling speelde. Die show was – net als volgende programma's met Ina van Faassen, Willem Nijholt en Corrie van Gorp – een grote publiekstrekker. Met nummers als 'Kroketten', 'Tearoom Tango', 'Stalmeester' en 'Lievelling' groeiden zijn voorstellingen uit tot hoogtepunten in de Nederlandse theatergeschiedenis. Dat kwam onder meer door zijn neus voor talentvolle tekstdschrijvers als Annie M.G. Schmidt, Simon Carmiggelt en Michel van der Plas die hij aan zich wist te binden. Annie Schmidt bedacht ook rollen voor hem in haar succesvolle tv-serie 'Ja zuster, nee zuster', waarin hij klassiekers als 'Op de step' en 'De kat van ome Willem' zong.

Lievelling

Sonneveld woonde aanvankelijk samen met tekstdschrijver Huub Janssen, later kreeg hij een relatie met beeldend kunstenaar Friso Wiegiersma. Die ontwierp kostuums en decors voor zijn shows en schreef liedteksten als 'Lievelling' en 'Het dorp'. Bij de melodie van een bestaand Frans nummer, verwoorde Wiegiersma de herinneringen aan zijn geboortedorp Deurne. Daarbij verpakte hij de nostalgie in algemene termen, zodat ze voor een breed publiek herkenbaar waren.

Angst

En hoe was Wim Sonneveld eigenlijk zelf? Zijn inmiddels overleden partner Friso Wiegiersma zei het in

1997 zo: „Wim wist dat hij goed was, als artiest. Toch had hij altijd angst het toneel op te gaan. Iedere avond weer de zenuwen. Steeds die vrees voor de zaal. En altijd weer sjouwen met een tas vol zalfjes, poeders en pillen omdat hij zichzelf vertelde dat hij van alles mankeerde. Maar al die kwaaltjes waren na het slotapplaus altijd weer sponstaan verdwenen.”

„Aan de ene kant was hij een prater. Hij wist altijd alles van iedereen en had altijd wat te vertellen. Maar als het om zijn gevoel ging, was hij zo gesloten als een oester. Je moest altijd maar raden wat er van binnen in hem omging.”

Hartaanval

In 1974 werd Sonneveld onderweg in de auto getroffen door een hartaanval. In het ziekenhuis volgde een tweede infarct, waarna hij op 8 maart overleed. Voor de buitenwereld kwam het einde onverwachts, maar wie Sonneveld kende, wist dat hij al jaren te veel van zichzelf eiste. In herdenkingsprogramma's kreeg zijn liedje 'Het dorp' een prominente plek, waarna het zelfs in de hitparade terecht kwam. Hoewel het liedje in Sonnevelds theaterprogramma niet meer dan een 'tussendoortje' was, zou dit nummer bij het publiek het langst in het geheugen blijven hangen. Artiesten als Karin Bloemen, André van Duin, Rob de Nijs, Willem Nijholt, Jenny Arean en Frans Bauer brachten eigen vertolkingen uit. Het liedje staat stevast in de hoogste regionen van de Top 2000 en stond de laatste jaren op één in de Evergreen Top 1000 van NPO Radio 5. De cabaretwereld houdt zijn naam in ere door jaarlijks de Wim Sonneveldprijs uit te reiken aan de winnaar van het Amsterdams Kleinkunst Festival. In het Amsterdams DeLaMar Theater (ooit deels eigendom van Sonneveld) is een theaterzaal naar hem vernoemd. In de hal staat een beeld van zijn creatie 'Nikkelen Nelis'.

Metropole Orkest

In 1974 dacht Wim Sonneveld erover om met een liedjesprogramma de theaters langs te gaan. Zijn plotselinge overlijden doorkruiste dat plan. Vijftig jaar na zijn dood brengt het Metropole Orkest het idee alsnog tot leven. Precies een halve eeuw na het overlijden van Sonneveld trekt het gezelschap onder leiding van Maurice Lutikhuis door het land om de legendarische liedjes van Sonneveld een nieuwe glans te geven. Samen met popzanger Waylon, cabaretier Richard Groenendijk, zangeres Fay Claassen en bariton Thomas Oliemans vertolkt het orkest liedjes als 'Aan de Amsterdamse grachten', 'Margootje', 'Het Dorp' en andere nummers met een Frans tintje.

Te zien bij het Nieuwe Luxor in Rotterdam (11/3), Het Concertgebouw in Amsterdam (12/3), De Harmonie in Leeuwarden (14/3) en Flint in Amersfoort (21/3).

Liedjes bij de begraafplaats

Wim Sonneveld ligt begraven op de begraafplaats Amsterdam Buitenveldert. Daar wordt hij op zondag 10 maart herdacht met een liedjesprogramma in de brasserie. Zanger Ken Besuijen vertolkt dan met pianobegeleiding van Paula Stoppelenburg repertoire van Sonneveld. Theatersuccessen als 'Tearoom Tango', 'Margootje' en 'Het dorp' komen opnieuw tot leven. Aanvang: 15 uur.

Een podcast

Ter herinnering aan Wim Sonneveld verschijnt bij NPO Luister een zesdelige podcastserie over de kleinkunstenaar. Cabaretière Kiki Schippers en cabarethistoricus Jacques Klötters onderzoeken daarin de culturele nalatenschap van Sonneveld.

Jonge theatermakers dubben met dilemma's van Sonneveld

Onder de nostalgie schuilt de strijd. Mag je vluchten in de romantische liedjes van Wim Sonneveld? Of moet je ook zijn worsteling met het leven laten zien? En kun je wel met een luchtig programma komen, in een tijd dat de wereld brandt? Vijftig jaar na de dood van Wim Sonneveld brengen theatermakers Tarik Moree (27) en Tim Olivier Somer (30) de dilemma's tot leven. Die betoverende stem. Die ijzersterke liedjes. Het vakmanschap waarmee Wim Sonneveld zijn publiek bespeelde. Het is allemaal lesstof voor een nieuwe generatie theatermakers als Tim Olivier Somer en Tarik Moree. Vraag de twee naar het waarom van hun Sonneveld-voorstelling en ze branden los. „Hij verstond de kunst om een zaal op te tillen en helemaal om zijn vinger te winden. Als acteur ga je dan op zoek naar de diepere laag achter zijn aanpak.”

Grachten

Ze noemen hem Wim. Zó vertrouwd zijn ze inmiddels met hun onderwerp. Opmerkelijk, want Wim Sonneveld boekte zijn succes jaren voor ze ter wereld kwamen. Om het tijdverschil te schetsen: hun grootouders waren fans. Toen hun kleinzonen in de coronatijd bij toeval een fragment uit een oude Sonneveldshow hoorden, spitsten ze hun oren. Ze draaiden zijn klassiekers 'Aan de Amsterdamse grachten' en 'Het Dorp' en raakten verslingerd aan zijn werk. Dit was té goed om te negeren, vonden de twee acteurs, die in 2018 afstudeerden aan de Toneelacademie in Maastricht. „We raakten door hem gefascineerd en gingen op zoek naar filmpjes en boeken over hem. Zo kwamen we steeds meer over hem te weten. Daarbij stuitte we bijvoorbeeld op de afstand tussen de Wim als artiest en de Wim als privépersoon. In de schijnwerpers kreeg hij applaus, achter de schermen kon hij niet zijn wie hij wilde zijn.”

Wedstrijde

Het resultaat is hun voorstelling 'Het Wim Sonneveld Complex' waarin ze twee eigentijdse Sonneveld-imitators spelen die toevallig op dezelfde avond in hetzelfde theater zijn geboekt. Een mooie kans om het mooiste werk van Sonneveld met hun band ('The Sunfields') op te poetsen. Wat begint als een wedstrijdje wie de beste is, mondt uit in een zoektocht naar de achtergronden over de artiest die ze nadoen. Tarik: „Hij was ontzettend goed in zijn vak en kreeg daar alle waardering voor. Maar tegelijk was het pijnlijk dat hij zijn homoseksualiteit voor het publiek krampachtig geheim hield. Dat maakte het moeilijk voor hem om in de spiegel te kijken. Want dan zag hij een gezicht waar het publiek kennelijk niet op zat te wachten. Dat hij de erkenning alleen kreeg op het podium en niet om wie hij echt was, moet hem hebben verscheurd.” Tim: „We plaatsten het in de tijd waarin hij leefde. In de jaren vijftig en zestig was het nog niet zo best gesteld met de homorechten.”

Boerderijen

Tegelijk trekken ze het verhaal naar de

tijd van nu door de boerderijen in de Sonneveld-klassieker 'Het dorp' met een stikstofprobleem op te zadelen en openlijk te mijmeren over wat de nalatenschap van de artiest is geweest. Waarbij ze op een lastig dilemma stuiten. „Kun je als dertigers anno nu je kop in het zand steken en met liedjes van Wim Sonneveld in het verleden vluchten?”, vraagt Tim zich af. „Is dat te verdedigen in een tijd waarin dichtbij oorlogen woeden en mensen op de vlucht zijn? Kun je daar je ogen voor sluiten?” Het personage van Tarik zit er niet op te wachten om die realiteit het theater binnen te laten. „Aflleiding en nostalgie zijn toch ook belangrijke voeding voor de mens? Daar mag je je toch even aan warmen in de kilte van de realiteit?” Eerlijk is eerlijk: die twee denkrichtingen zijn hun eigen denkrichtingen. „Dat wil zeggen: er zit een kern van waarheid in. Maar we gooien er een schepje bovenop. Want het is wel theater, hè?”

Het Wim Sonneveld Complex van Via Rudolphi Producties is te zien in Theater Ins Blau in Leiden (5 en 6/3), Bellevue in Amsterdam (7,8 en 9/3), De Vest in Alkmaar (23/3), Zaantheater in Zaandam (26/3), Cool in Heerhugowaard (28/3), De Purnaryn in Purmerend (29/3), Cpunt in Hoofddorp (30/3), Schuur in Haarlem (8 en 9/5), Het Park in Hoorn (15/5) en de Kleine Komedie in Amsterdam (25/5). Zie ook viarudolphi.nl